



HUMANITÁRNA POMOC

Humanitárna pomoc je oblasť vonkajšej činnosti EÚ, ktorá reaguje na potreby v prípade katastrof spôsobených ľudskou činnosťou alebo prírodných katastrof. [Generálne riaditeľstvo Komisie pre civilnú ochranu a operácie humanitárnej pomoci EÚ](#) (ECHO) financuje operácie pomoci a koordinuje politiky a činnosti členských štátov. Parlament a Rada konajú ako spoluzákonodarcovia pri tvorbe politiky humanitárnej pomoci EÚ a zúčastňujú sa na celosvetovej diskusii o účinnejšej humanitárnej činnosti.

PRÁVNY ZÁKLAD

V článku 21 [Zmluvy o Európskej únii](#) (Zmluva o EÚ) sa stanovujú zásady všetkých vonkajších činností EÚ (článok 21 ods. 2 písm. g) sa týka humanitárnej činnosti).

Právnym základom pre humanitárnu pomoc je článok 214 [Zmluvy o fungovaní Európskej únie](#) (ZFEÚ).

Článok 214 ods. 5 predstavuje právny základ pre vytvorenie Európskeho dobrovoľníckeho zboru pre humanitárnu pomoc.

REGULAČNÝ A POLITICKÝ RÁMEC

Pravidlá poskytovania humanitárnej pomoci vrátane nástrojov financovania sú stanovené v [nariadení Rady](#) (ES) č. 1257/96 z 20. júna 1996 (nariadenie o humanitárnej pomoci). Toto nariadenie nebolo pri prepracovaní ostatných nástrojov v rámci prípravy viacročného finančného rámca na obdobie 2007 – 2013 zmenené.

Celkový politický rámec humanitárnej pomoci je popísaný v [Európskom konsenze o humanitárnej pomoci](#) (2007), ktorý podpísali tri hlavné inštitúcie EÚ (Komisia, Rada a Parlament). Konsenzus stanovuje spoločnú víziu EÚ, politické ciele a zásady v mnohých oblastiach vrátane: medzinárodnej humanitárnej spolupráce, dobrého darcovstva, znižovania rizika a pripravenosti, civilnej ochrany a civilných a vojenských vzťahov. Konsenzus tiež znovu potvrdzuje štyri humanitárne zásady: ľudskosť, neutralitu, nestrannosť a nezávislosť. V texte sa uvádza koordinovanejší a premyslenejší prístup k poskytovaniu pomoci, v ktorom sa spája humanitárna a rozvojová pomoc, aby EÚ mohla účinnejšie reagovať na rastúce potreby.

Činnosť EÚ v tejto oblasti sa riadi [rozhodnutím z roku 2019 o mechanizme Únie v oblasti civilnej ochrany](#). Upravuje rozhodnutie z roku 2013, ktoré sa zaoberalo prevenciou, pripravenosťou, reakciou a finančnými ustanoveniami. V nariadení z roku 2016 o poskytovaní núdzovej podpory v rámci Únie sa stanovujú okolnosti, za ktorých



môžu členské štáty požiadať o podporu EÚ. Stanovujú sa v ňom oprávnené činnosti a typy finančných intervencií.

ECHO

A. Prehľad a vplyv

V rokoch 2014 – 2020 bolo na nástroj humanitárnej pomoci vyčlenených 7,1 mld. EUR. V návrhu Komisie na viacročný finančný rámec na roky 2021 – 2027 sa na humanitárnu pomoc prideluje 11 miliárd EUR. EÚ je hlavným darcom humanitárnej pomoci na svete a poskytuje podstatnú časť celosvetového financovania núdzovej pomoci obetiam katastrof spôsobených ľudskou činnosťou a prírodných katastrof. Časť z týchto finančných prostriedkov pochádza priamo od členských štátov, ale významný podiel sa poskytuje z rozpočtu EÚ. Generálne riaditeľstvo Komisie pre civilnú ochranu a operácie humanitárnej pomoci EÚ (GR ECHO) zodpovedá za humanitárnu pomoc a civilnú ochranu. Humanitárna pomoc EÚ sa zameriava na potraviny a výživu, prístrešie, zdravotnú starostlivosť, vodu a sanitáciu a vzdelávanie v núdzových situáciách. Súčasným komisárom pre krízové riadenie je Janez Lenarčič.

ECHO v priebehu rokov rástlo a v súčasnosti má miestnych zamestnancov vo viac ako 40 pobočkách. ECHO samotné však programy humanitárnej pomoci nevykonáva; skôr financuje operácie vykonávané [partnermi](#), konkrétne mimovládny organizáciami (MVO), agentúrami Organizácie Spojených národov a medzinárodnými organizáciami, ako sú Medzinárodný Červený kríž/Červený polmesiac. Hlavnou úlohou ECHO je poskytovať finančné prostriedky, overovať riadne nakladanie s nimi a zabezpečovať, aby tovar a služby jeho partnerov boli dotknutému obyvateľstvu účinne a rýchlo doručené v záujme reakcie na skutočné potreby.

Po vypuknutí prírodnej katastrofy alebo inej udalosti, ktorá si vyžaduje humanitárnu pomoc, odborníci ECHO pre humanitárnu pomoc vykonajú počiatočné posúdenie situácie na mieste. Následne sa na základe tohto posúdenia rýchlo uvoľnia finančné prostriedky – práca ECHO je teda založená na prístupe vychádzajúcom z potrieb. Pomoc sa poskytuje prostredníctvom viac ako 200 partnerov, s ktorými ECHO podpísalo zmluvné dohody ex ante. Štruktúra ECHO zaručuje, aby sa finančné prostriedky používali transparentne a aby partneri zostali za svoje činnosti zodpovední.

V roku 2019 ECHO poskytlo na humanitárnu pomoc a civilnú ochranu 1,6 mld. EUR. Táto suma odráža pretrvávajúce odhodlanie Komisie reagovať na mimoriadne rozsiahle globálne potreby spôsobené predovšetkým viacerými zdĺhavými konfliktmi a rekordným počtom viac ako 60 miliónov vysídlených osôb na celom svete. V posledných rokoch sa pôvodný objem humanitárneho rozpočtu EÚ pravidelne zvyšoval prostredníctvom dodatočných presunov prostriedkov, ktoré pochádzajú predovšetkým z rezervy EÚ na núdzovú pomoc a z presunutia prostriedkov z iných rozpočtových riadkov, ako aj z Európskeho rozvojového fondu.

V roku [2017](#) bolo 46,9 % finančných prostriedkov ECHO vyčlenených pre Afriku, 37,9 % pre Blízky východ a krajiny v susedstve Európy, 6,1 % pre Áziu a Tichomorje, 2,7 % pre Strednú a Južnú Ameriku a Karibik, 1,5 % na katastrofy na celom svete a 4,7 % na doplnkové operácie a podporu. Pokračovalo významné poskytovanie humanitárnej pomoci v Sýrii a jej susedných krajinách, v širšej oblasti Blízkeho východu



a Severnej Afriky, Saheli, Africkom rohu, Stredoafrickej republike, Južnom Sudáne, Jemene a na Ukrajine. Nové naliehavé situácie, ktoré si vyžadovali pomoc EÚ, zahŕňali hurikány Irma a Maria, ktoré postihli Karibik. EÚ takisto naďalej venovala pozornosť tzv. zabudnutým krízam sveta, na ktoré bolo vyčlenených 15 % pôvodného humanitárneho rozpočtu na rok 2017.

Priority politiky

ECHO pracuje na zlepšení svojej reakcie na núdzové situácie a krajinám, ktoré nie sú členskými krajinami EÚ, poskytuje pomoc na posilnenie ich vlastných kapacít v oblasti reakcie na krízy a ako príspevok k dlhodobému rozvoju. Kľúčovými cieľmi EÚ sú koordinácia humanitárnej a rozvojovej pomoci a prelomenie bludného kruhu zmeny klímy, hladu a chudoby.

Činnosti v oblasti [pripravenosti na katastrofy](#) sú ďalším aspektom osobitného dôrazu, ktorý ECHO kladie na odolnosť. EÚ je významným aktérom vo formovaní úsilia medzinárodného spoločenstva o riadenie rizika katastrof. Európska únia podporuje sendaiský rámec pre znižovanie rizika katastrof podpísaný v roku 2015. EÚ v roku 2016 vydala svoj Akčný plán pre sendaiský rámec pre znižovanie rizika katastrof. Navrhuje sa v ňom prístup k tvorbe politík na základe vedomostí o rizikách katastrofy a navrhuje konkrétne činnosti týkajúce sa vedomostí o rizikách, rizikových investícií, pripravenosti na katastrofy a odolnosti. Komisia vydala oznámenie o odolnosti v roku 2012, ktoré bolo revidované v roku 2017. Jeho cieľom je vymedziť strategický prístup k odolnosti, ktorý môže zvýšiť vplyv vonkajšej činnosti EÚ.

Vzhľadom na veľký počet utečencov a vysídlených osôb, ktoré sa v takejto situácii často nachádzajú dlhodobo, sa EÚ dohodla v roku 2016 zaujať dôraznejší prístup k nútenému vysídľovaniu, ktorý by bol orientovaný na rozvoj. EÚ kladie v kontexte [komplexného rámca reakcie na utečencov](#) zavedeného vysokým komisárom OSN pre utečencov a v kontexte angažovanosti Svetovej banky v oblasti [vysídľovania](#) väčší dôraz na podporu sociálno-ekonomického začleňovania núteno vysídlených osôb a riešenie príčin dlhodobého vysídlenia.

EÚ a členské štáty zohrali dôležitú úlohu na [Svetovom humanitárnom samite](#), ktorý sa konal v máji 2016 v Istanbuli. Samotná EÚ prijala 100 záväzkov v snahe prispieť k Programu pre ľudstvo, ktorý bol predstavený na samite generálnym tajomníkom OSN, a zaviesť „veľkú dohodu“, inovatívnu novú dohodu medzi rôznymi humanitárnymi aktérmi na zvýšenie finančnej efektivity a účinnosti.

Rodová integrácia a boj proti rodovo motivovanému násiliu sú naďalej prioritami GR ECHO, ktoré zaviedlo pri operáciách v oblasti humanitárnej pomoci rodový ukazovateľ. V súlade s potrebou uprednostňovať najzraniteľnejšie skupiny je ďalšou kľúčovou oblasťou podpora vzdelávania detí v núdzových situáciách.

B. Ďalšie nástroje

Pomoc EÚ zahŕňa tri ďalšie štruktúry: [mechanizmus Únie v oblasti civilnej ochrany](#), Európsky dobrovoľnícky zbor pre humanitárnu pomoc a nový právny rámec pre poskytovanie núdzovej pomoci v Únii.

- Mechanizmus Únie v oblasti civilnej ochrany, ktorý bol pôvodne zriadený v roku 2001, v súčasnosti združuje členské štáty EÚ a šesť ďalších zúčastnených



krajín: Severné Macedónsko, Island, Čiernu Horu, Nórsko, Srbsko a Turecko. Mechanizmus Únie stavia na niekoľkých nástrojoch, a to: 1) [európske zoskupenie v oblasti civilnej ochrany](#), ktoré poskytuje fond prostriedkov na reakcie, ktoré na tento účel dobrovoľne vopred vyčlenili zúčastnené štáty, a štruktúrovaný postup, ktorým sa majú zisťovať prípadné nedostatočné kapacity; 2) [Koordinačné centrum pre reakcie na núdzové situácie](#) (ERCC), ktoré nepretržite funguje ako operačná základňa, pričom umožňuje koordináciu zásahov ochrany; 3) [spoločný systém komunikácie a poskytovania informácií v prípade núdzových situácií](#), ktorého cieľom je zlepšiť komunikáciu v naliehavých situáciách prostredníctvom internetovej aplikácie na účely varovania a notifikovania a 4) sieť zaškolených odborníkov, ktorí môžu zasiahnuť v krátkom čase. Mechanizmus civilnej ochrany sa v roku 2019 posilnil vytvorením [rescEU](#), čo je nová rezerva kapacít, ktorá už bola funkčná počas lesných požiarov v roku 2019. Očakáva sa, že rozšíri svoj rozsah pôsobnosti aj na iné oblasti, ako sú napríklad zdravotné núdzové stavy alebo chemické, biologické, rádiologické a jadrové incidenty. Bude sa používať ako mechanizmus poslednej inštancie, keď už členský štát vyčerpal svoje vlastné prostriedky a nemôžu mu pomôcť iné členské štáty, napríklad preto, že čelia katastrofám rovnakej povahy.

- Európsky dobrovoľnícky zbor pre humanitárnu pomoc má základ v článku 214 ods. 5 Lisabonskej zmluvy a bol založený ako iniciatíva [Dobrovoľníci pomoci EÚ](#) v marci 2014. Iniciatíva posilňuje schopnosť EÚ reagovať na humanitárne krízy a jej cieľom je zvýšiť odolnosť zraniteľných spoločenských skupín v tretích krajinách. Jej rozpočet na obdobie 2014 – 2020 je 147,9 mil. EUR.
- Rada prijala 15. marca 2016 nariadenie o poskytovaní núdzovej pomoci v rámci Únie s cieľom reagovať na zložitú humanitárnu situáciu spôsobenú utečeneckou krízou. Nové nariadenie umožňuje EÚ pomôcť Grécku a ďalším dotknutým členským štátom riešiť humanitárne potreby utečencov. Zároveň by sa v budúcnosti mohlo použiť v reakcii na iné mimoriadne krízy alebo katastrofy so závažnými humanitárnymi dôsledkami, ako sú jadrové havárie alebo teroristické útoky. Za jeho vykonávanie zodpovedá GR ECHO. V rokoch 2016 – 2019 bude z finančných prostriedkov EÚ poskytnutých partnerskými organizáciami, ako sú agentúry OSN, Červený kríž a MVO, až 643 miliónov EUR (z rozpočtových riadkov na domáce politiky, bez dôsledkov na humanitárnu pomoc v tretích krajinách).

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

V oblasti politiky humanitárnej pomoci pôsobí Parlament ako spoluzákonodarca spoločne s Radou. Právny základ politiky humanitárnej pomoci, ktorý navrhuje Komisia (vo forme nariadení), sa prerokúva s Radou i Parlamentom a tie ho schvália (alebo neschvália) v súlade s riadnym legislatívnym postupom EÚ. Vykonávacie opatrenia Komisie sa tiež predkladajú Parlamentu, ktorý má právomoci dohľadu. V rámci Parlamentu patrí humanitárna pomoc do pôsobnosti Výboru pre rozvoj (DEVE) a civilná ochrana do právomoci Výboru pre životné prostredie, verejné zdravie a bezpečnosť potravín (ENVI).



Okrem toho Parlament monitoruje poskytovanie humanitárnej pomoci a snaží sa zaručiť, aby rozpočtové ustanovenia boli v súlade s humanitárnymi potrebami. Parlament pravidelne zdôrazňuje potrebu zvýšiť objem finančných prostriedkov na humanitárnu pomoc a trvá na odstránení narastajúcich rozdielov medzi záväzkami a platbami.

Výbor DEVE a Parlament ako taký sa tiež prostredníctvom stanovísk a uznesení vrátane iniciatívnych správ snažia ovplyvniť strategické rozhodnutia a politické usmernenia Komisie, napríklad v oblastiach, ako je príspevok EÚ k Svetovému humanitárnemu samitu, vzdelávanie počas núdzových situácií a reakcia na prepuknutie eboly. Parlament posudzuje ročný pracovný program Komisie a operačnú stratégiu ECHO. Komisár pre krízové riadenie je pravidelne pozývaný na výmeny názorov s výborom DEVE. Európsky konsenzus o humanitárnej pomoci prijatý v roku 2007 bol v nemalej miere reakciou na rozhodné pozície Parlamentu. Parlament sa tiež aktívne zasadzuje za ďalšie politické témy, ako sú odolnosť, potravinová bezpečnosť a prepojenie humanitárnej a rozvojovej pomoci. Výbor DEVE zorganizoval 27. februára 2019 [vypočutie o budúcnosti humanitárnej pomoci EÚ](#) a predchodca pána Lenarčiča, komisár Stylianides, na ňom vystúpil naposledy 30. septembra 2019 v rámci výmeny názorov o skúsenostiach získaných za posledných päť rokov o politikách EÚ v oblasti humanitárnej pomoci.

V záujme posilnenia dohľadu Parlamentu nad humanitárnou pomocou výbor DEVE od roku 2006 vymenúva každého dva a pol roka stáleho spravodajcu pre humanitárnu pomoc. Aktuálnym spravodajcom je Norbert Neuser (S&D, Nemecko). Jeho mandát zahŕňa ochranu rozpočtových záujmov v oblasti humanitárnej pomoci, monitorovanie programov humanitárnej pomoci a udržiavanie úzkych kontaktov s aktérmi pôsobiacimi v oblasti humanitárnej pomoci. Spravodajca tiež zodpovedá za správu o implementácii nástroja humanitárnej pomoci.

Gonzalo Urbina Treviño
01/2020

